

Tóta Péter Benedek: *Resurrexit – Ut coelo assurgant*

*A pannonhalmi barokk refektórium húsvéti megközelítése:
immunizáló és roboráló freskók és emblémák*

[VITAMIN ÉS VAKCINA]

Az, aki életet (*vitam*) akar, és napról napra jó dolgokat szeretne látni (vö. Zsoltár 34[33]:13; RB P:15), egészséges étel- és életrendet alakít ki, és azt követi. Múló testi jólétünk fenntartásához vitaminokra van szükségünk – még ha csak csekély mennyiségben is. Ezekhez a vegyületekhez tápanyag és/vagy étrend-kiegészítők formájában juthatunk. A vitaminok segítenek megelőzni vagy leküzdeni az egészségünket veszélyeztető bajokat, betegségeket, mert kiegyensúlyozottságunkat biztosítják, javítják állóképességünket, hangulatunkat, közérzetünket. Roborálnak, edzetté tesznek, erősítenek. Jelenlétük szervezetünk számára fontos, nélkülözhetetlen. Hiányuk nyomában felléphet mindenféle nyűg és nyavalya.

A vitaminhiány következtében megrendült, megroppant, megrokkant állapotunkat vakcinával kezeljük. A testünkbe védőoltással bejutó elölt vagy legyengített kórokozó vagy annak részletei, esetleg a kész ellenanyag szervezetünk ellenállását kialakítja, immunizál, azaz előidéz a védettséget. Helyreállítja egészségünk egyensúlyát.

Analógiás értelemben a fentiek a lélek egészségére is vonatkoztathatók. Ha az ember igazi és örök életet akar, keresse a békét – a kiegyensúlyozottságot és kiengesztelődést –, erre hívja az Úr (vö. Zsoltár 34[33]:12-15; RB P:17-19), és „így mutatja meg jóságosan az Úr az élet útját” – az örök élet útját (vö. Zsoltár 16[15]:11; RB P:20). A Mester – aki az Út és Élet – az életmód útmutatója, mert „a halál elszenvédeése által dicsőséggel és méltósággal koronáztatott meg, mivel Isten kegyelméből mindenkiért megízlelte a halált.” (Zsidó 2:9) A szenvedések tették tökéletessé (vö. Zsidó 2:10). Sőt: „Mivel maga is szenvedett kísértést, tud segíteni azokon, akik kísértésbe esnek.” (Zsidó 2:18) Képes „együttérezni erőtlenségeinkkel,” hiszen „hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett” (vö. Zsidó 4:15). Fiúként „szenvédeéseiből tanulta meg az engedelmességet, és [az] örök üdvösség szerzőjévé lett mindazok számára, akik engedelmeskednek neki.” (Vö. Zsidó 5:8-9) Végül „magasabbra jutott az egeknél” (vö. Zsidó 7:26 és Zsoltár 57[56]:6), mert nem vette kevésbe az Úristen fegyelmezését, ugyanis tudta, hogy „akit szeret az Úr, azt megfegyelmezi” a szenvedéssel (vö. Zsidó 12:5-6). „Amikor [pedig] arra kerül a sor, semmiféle fegyelmezés nem látszik örvendetesnek, hanem keservesnek, később azonban [...] a béke gyümölcsét hozza azoknak, akik megedződtek általa.” (Vö. Zsidó 12:11) Ő így immunizál és roborál bennünket.

Ez a teológiai füzér történetesen egy láttató jelenetben is megmutatkozik. A választott nép a pusztai eledel miatt utálkozott, és zúgolódott az Úr ellen, aki ezért a népre kígyókat küldött, s ezek halálos marást ejtettek az embereken. Mózes közbenjárására az Úr rézkígyót készíttetett, és azt a pusztában póznára tétette, hogy aki a megmártak közül arra föltekint, életben maradjon. (Vö. Szám 21:4-9) Kísértésbe esett, de szeretett népét az Úr keserves fegyelmezésén keresztül immunizálta és roborálta.

Jézus az imént idézett előkép jelentőségét magára veszi. Ugyanígy kell neki, a mennyből leszállt Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen általa. (Vö. Jn 3:13-16) Ő „a mi betegségeinket viselte,” olyannak láttuk, mint akit a mi „békességünkért” szenvedéssel fegyelmezett Isten, és így „az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást” (vö. Iz 53:3-5 és 1Pt 2:24). Önmaga által, önmagával és önmagában immunizál és roborál bennünket. „Ő a mi békénk” (Ef 2:14), őt keressük.

Aki a monostor barokk refektóriumába belép, hamar belátja: testi-lelki táplálékra talál. Az itt látható freskók és emblémák csoportja – Jézus megkísértése a pusztában, *Concidet obliquum*, Dániel az oroszlánok vermében, *Ut coelo assurgant*, Jézus a kereszten – fogyhatatlanul, folyamatosan biztosítja számunkra a szükséges vitamint és vakcinát.

[JÉZUS A PUSZTÁBAN]

A pusztába hívta János az embereket, hogy térjenek meg bűneikből. Ezen a településen kívüli vidéken folyó Jordánban az ő vezetésével merítkeztek meg a bűneiktől történő megszabadulás jeleként. Jézus is ide jön, és alámerülésével kifejezi, hogy magára veszi és elviszi a világ bűneit. Ekkor leszáll rá Isten Lelke, és kijelenti, hogy Jézus az ő szeretett Fia. A színhely és jelenet pusztáélemezői – az érintetlen/műveletlen terület, a folyó, az emberi test adottsága, a kapcsolatot életre keltő isteni Lélek – a teremtés kezdeti stációját látszanak körvonalazni.

A megteremtett területre helyezett ember táplálékforrást kapott és egy szabályt, Isten szavát. Az isteni szó étel- és életszabály. Az ember egészségét – teremtő Istenéhez fűző, vele egységet alkotó kapcsolatát – kikezdte a kísértő, kereste, hogyan ronthatná meg, miként okozhatná vesztét: létfenntartását venné saját kezébe, léte felett az uralmat ragadná saját kezébe. Az esendő ember a kísértést elszenvedte, elbukott. Végzetesen, életveszélyesen – az örök életet veszélyeztetve – megsebesült.

A Jordántól a Lélek a pusztába vezette Jézust. A terméketlen pusztáélemezőjében próbára teszi (vö. Mt 19:3), csapdát állít neki (vö. Mt 22:15; Lk 11:54), kikezd vele a kísértő:

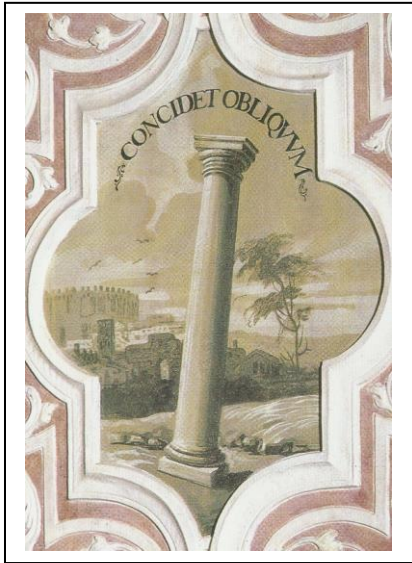
változtassa Jézus a létfenntartáshoz szervesen tartozó alapvető élelmiszerré a követ. A kísértő így azt kereste, hogyan végezzen vele (vö. Mk 3:6; Lk 22:2), hogyan pusztítsa el (vö. Mk 11:18; Lk 19:47), miként ölje meg (vö. Jn 5:18; 7:1; 11:53). Jézus azonban a kísértőnek és a kísértésnek ellenáll. A kenyér mellett és azon túl, vagy inkább még az előtt Jézus Isten szavával és szabályával él – az éltető szóra és az életszabályra hagyatkozik – így ahhoz ragaszkodik, akitől ez származik. Ezért bizonyul Isten szeretett Fiának. Kísértést szenvedett, és kiállta. Határozott álláspontjával, meggyőződéssel és viselkedésével az esendő ember – sőt a választott mivolta ellenére állhatatlan, esendő nép (vö. MTörv 8:1-6) – szenvedését és bukását megfordította, az ellenkezőjére változtatta, megváltotta.

Állhatatosságával a sebesültet immunizálta.

Ahogy a létében sérült – megnyesett – fa újra kizöldül és termőre fordulhat, úgy az immunizálódás után helyreáll az eredeti – dús növényekkel jelzett paradicsomi – egyensúly. Miután pedig a kígyózó övet viselő felszarvazott patás kísértő elhagyta Jézust, Isten Fia vadállatokkal volt együtt, mennyei lények szolgálták neki, angyalok gondoskodtak róla.

[IMMUNIZÁLÁS: *CONCIDET OBLIQUUM*]

A hajthatatlan, megingathatatlan, tántoríthatatlan Jézus freskójával szemben állva, attól balra látható embléma egy elferdült, elhajlott, megdőlt oszlopot mutat. Előbb-utóbb egyensúlyát

veszti, és összeomlik, mert súlypontja kimozdul alátámasztási területe fölül, lényegében alaptalanná válik. Elferdülése, elhajlása, bedőlése miatt elveszíti létalapját, és kidől.

A megingás, a megtántorodás, a kísértés senkit sem kerül el, senkit nem kímél. A még fiatal és magányban élő Benedek előtt is megjelent a kísértő. (Vö. Dial. 62-63) A kis fekete madarat kezelni tudta: keresztet vetett – és a madár eltávozott. Ezt követően nagy testi kísértés következett. Nem bírt vele magában, és Benedek megingott, megtántorodott. „Már-már arra határozta el magát, hogy engedve a vágynak, elhagyja a pusztaságot; de hirtelen rátekintett az égi kegyelem, és magához tért.” A kapott kegyelem erejével belevetette magát a közeli szúrós tövis és égető csalán közé. Mintha a szíve mélyéig megsebzett Benedeket égi

kegyelmével az látogatta volna meg, aki a Szentlélek és tűz keresztségében részesít (vö. Mt 3:11) – megtisztít és megerősít, ellenállóvá tesz és védettséget ad, immunizál.

Benedek a zsolozsmában így emlékeztet erre az epizódra: „Mikor azt mondtam: 'Megcsúszik a lábam,' / jóságod, Uram, megtartott engem.” Létalapjára pedig így: „Istenem az oltalmam és kösziklám.” (Zsoltár 94[93]:18.22) Bölcs tanulság: „Így tesz mindaz, aki az Urat féli: [...] Reá támaszkodik, s nem inog meg lába, / benne reménykedik és nem csalatkozik.” (Sir 15:1.4) Ez az egyéni bizonyosság egyetemes összefüggésben is érvényes: az Úrnak köszönhetően „szilárdan áll a világ, meg nem inog.” (Zsoltár 96[95]:10) Az Úr szava egyszerre vonatkozik a teremtésre és a teremtményre: „Ha meginog is a föld és minden lakója, / én szilárdítottam meg oszlopait!” (Zsoltár 75[74]:4) Az ég és föld alkotója részéről személyesen megtapasztalható: „Nem engedi, hogy lábad megtántorodjék” (Zsoltár 121[120]:3). A személyes tapasztalat vallomáshoz vezet: „szívem kösziklája s osztályrészem mindörökké az Isten.” (Zsoltár 73[72]:26) A vallomás világosan látható kapcsolatot hoz nyilvánosságra: „Az Úrra tekintek szüntelen, / nem tántorodom meg, mert ő van jobbomon.” (Zsoltár 16[15]:8) Az emblémával szemben állva, annak jobbán igazából már az imént láttuk Jézus megkísértését...

Ennek a tartósan mélyre húzódó immunizálásnak a távlati végtelenei. „Ezért örül a szívem, / ujjong egész valóm, / és testem is biztonságban van, / Mert nem hagysz engem az alvilágban, / nem engeded, hogy híved sírba szálljon. / Megmutatod az élet útját, / színed előtt az öröm teljessége, / jobbod felől nem múló gyönyörűség.” (Zsoltár 16[15]:9-11)

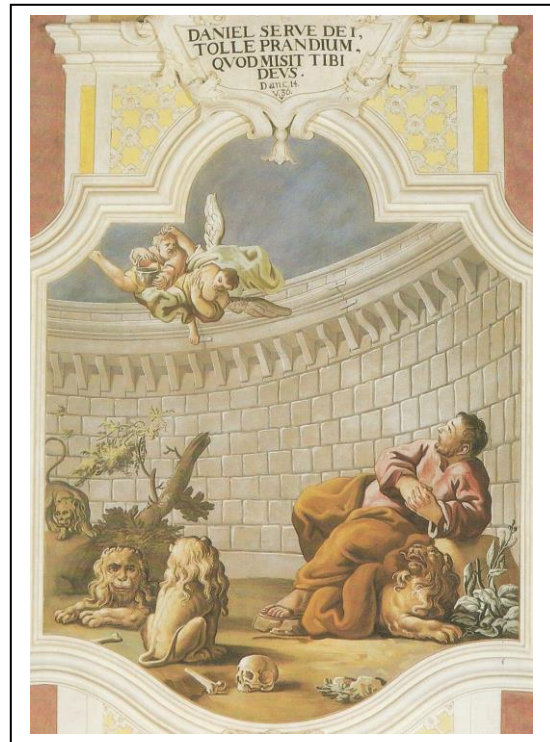
A megingathatatlanság és állhatatosság szívbeli örömeinek és lélekből fakadó gyönyörűségének szilárd alapja: a köszikla Krisztus (vö. 1Kor 10:4), aki nem zúzódtott apró kavicsokká a kő és kenyér kísértésekor. Beláthatjuk: Isten hűséges, és nem enged erőn felüli kísértést szenvedni, sőt gondoskodik, hogy a kísértés elviselhető legyen (vö. 1Kor 10:13). Az immunizálás terápiájának receptjét megkaptuk. „Aki tehát azt gondolja, hogy szilárdan áll, vigyázzon, hogy el ne essék!” (1 Kor 10:12)

Bátorításul „a Szent” (Jel 3:7) – „aki halott volt, de életre kelt” (Jel 2:8) – ezt fűzi hozzá beteljesülendő ígéreteként: „Mivel megtartottad a kitartásra vonatkozó tanításomat, én is megtartalak a kísértés órájában [...] A győztest oszloppá teszem Istenem szentélyében, és többé nem kerül ki onnét.” (Jel 3:10.12)

[DÁNIEL AZ OROSLÁNOK VERMÉBEN]

Dániel – akiben a szent Isten lelke lakott (Dán 4:1.15; 5:11.14) – tekintélyes beosztásokat és tisztségeket kapott és viselt: tartományi kormányzó és a bölcsök főfelügyelője (2:48), a jósok feje (4:6), a tudósok, varázslók és csillagjósok feje (5:11), harmadik uralkodó az országban (5:29), a birodalmi satrapák három főfelügyelőjének egyike (6:3), a király bizalmas barátja (14:2). Dániel magas állása közben ugyan mindig vigyázott, hogy el ne essék, mégsem kerülte el, hogy az oroszlánok vermébe vessék.

A Jézus pusztai megkísértését ábrázoló freskótól jobbra látható freskó mutatja nekünk az oroszlánok vermébe vetett Dánielt. A próféta könyvében – a hatodik és a tizennegyedik fejezet beszámolója szerint – Dániel kétszer került az oroszlánok vermébe. A falfestmény – a maga módján – a két esetet együtt láttatja; szinoptikus freskóról van szó. A feliratában szereplő idézet – „Dániel, Isten szolgája, vedd az ételt, amelyet Isten küldött neked” – megjelölt helyén („Dan.C.14.V.36.” vö. Dán 14:37 és Dan 14:36 [BSV]) a nevet értelmező titulust – „Isten szolgája” – a festő vagy még inkább a megrendelő Sajghó Benedek főapát betoldása lehet a korábbi fejezet alapján (vö. Dán 6:21 és Dan 6:20 [BSV]). A betoldásra egyfelől talán azért kerülhetett sor, mert Nagy Szent Gergely pápa Szent Benedekről szóló párbeszéd, hagiografikus, parabolyszerű epizódok füzéréből álló életrajzában Benedek viseli ezt a titulust (vö. Dial. 2; 13; 14), másfelől pedig esetleg azért, mert liturgikus keretek között alkalmazott olvasmányban volt így készen található, most jobb híján például az Esztergomi Misekönyvben a Virágvasárnapot követő nagyhét, a szenvedés hetének keddi napján. (MS 155)

Dániel – előképként – valahogy úgy kerülhetett a verem mélyére, ahogyan Jézus a kereszt magasába, majd a sírba. Dániel ismeri, „mi van megírva az igazság könyvében” (Dán 10:20), és azt mindvégig őrzi (vö. Dán 12:4, 9). Ezt érzékeltetheti a vermes képen a könyvtekereszt – a próféta táplálékát (vö. Ez 2:9 és 3:1-3) – tartó titokzatos kéz. „A könyvtekeresztben áll, / ami számomra előírás. / Hogy megtegyem, mi neked kedves, Istenem, öröm nekem: / törvényed a szívemben.” (Zsoltár 40[39]:8-9). Jézus pedig megnyugtatja az őt eledellel kínáló tanítványait: „Nekem van ételem [...] Az én táplálékom az, hogy megtegyem Annak akaratát, aki küldött engem, és véghezvigyem az ő művét.” (Jn 4:32.34) Ugyanakkor sajátos „asztaltársaság” vette őket körül. A körülöttük ólalkodók arra törekedtek, hogy – mintegy csapdát állítva – valami ellenük felhozható, állami vagy isteni törvénybe ütköző vétséget találjanak bennük (vö. Dán 6:5-6; ill. Mt 19:3, 22:15; Mk 3:6, 11:18; Lk 11:54, 19:47-49, 22:2; Jn 5:18).

Dániel napjainak rendjét biztosította, hogy kizárólag az élő Istent imádta (vö. Dán 6:11; 14:14:5.25) élettelen bálványtárgy és eleven kígyó helyett. A magának imádást követelő kísértőt Jézus ugyanígy utasítja el: „Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!” (Vö. Mt 4:10; Lk 4:8; MTörv 6:13, 10:20)

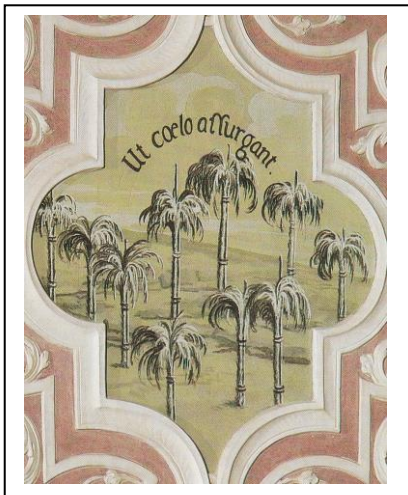
A Dániel sorsát megpecsételendő oroszlánverem bejáratához követ tettek lepecsételve, nehogy... (Vö. Dán 6:18) Jézus sírját ugyanígy biztosították: a sírbolt bejárata elé hengerített követ lepecsételték. (Vö. Mt 27:66; [Mk 15:46; Lk 24:2; Jn 20:1])

Dániel esetében a király kora hajnalban panaszosan sietett gyászolni a veremhez, de nagyon megörült, hogy Dánielt Isten életben tartotta, s örömeiben kiemeltette a veremből, felhozatta a felszínre (vö. Dán 6:20.24; 14:40.42). Jézus sírjához szintén hajnalban mennek az asszonyok és a tanítványok (Mt 28:1; Mk 16:2; Lk 24:1; Jn 20:1), megtudják, hogy él, mert feltámadt (Mt 27:6; Mk 16:6; Lk 24:5-6), s a hírt örömmel veszik (Mt 27:8).

Dániel mint kétszeres előkép, és Jézus mint az előkép beteljesítője roboráló hatású: megerősíti az élet, s mi több, az örök élet reményét. Felemelő. A vermes freskó képi elemei között ezt jelzi, hogy a sebzett, sértett, megtört, megnyesett fa kizöldül, hajtást hoz, felfelé növekszik, az ég felé.

[ROBORÁLÁS: *UT COELO ASSURGANT*]

Dániel Jézusban tökéletesen beteljesedő példája követendő, hogy „üdvözljön a világ általa” (Jn 3:17). Ezért emeltetett fel Jézus a keresztfára – sokakért, mindenkiért. Aki őt követi, ezt az életpályamodellt teszi magáévá. Ha tehát Jézus vállalta a keresztet, így kövessük őt mi is. Ha ő így ment fel a mennybe (vö. Jn 3:13), őt követve mi is így jutunk az égbe fel. Ezt ábrázolja a

következő embléma. Nemcsak azt mutatja, hogy Jézus feltámadásának a záloga a keresztfára volt, hanem azt is, hogy – mint a növendékfák esetében – a karó, a keret, a kereszt megtart: feltámaszt. Minket is. *Ut coelo assurgant* – *Resurrexit*. Azonos az igei szótó: *surgo, surgere, surrexi, surrectum*. Felemelek, felemelkedem, felkelek, felmegyek, feltámadok, felépülök (meggyógyulok). Hogy ez bekövetkezzék: kell a karó, a keret, a kereszt, a támasz – meg a hozzáerősítés; a megerősítés, a roborálás. Felül pedig megjelenik a (lomb)korona. Szent Benedek szintén ezt tanítja a kötelességtudatról és elkötelezettségről: „a megkötöttség koronát szerez” (RB 7:33). Jézus Krisztus ugyancsak engedelmeskedett mindhalálig, a kereszthalálig,

ezért magasztalta fel Isten mindenk fölé az alvilágban, a földön és a mennyben (vö. Fil 2:8-10), sőt „magasabbra jutott az egeknél” (Zsidó 7:26). Ennek következményére vonatkoztak Jézus korábbi szavai: „Amikor felemelnek a földről, magamhoz vonzok minden embert.” (Jn 12:32) Erre vonatkoznak a mi szavaink is: „Isten engem kivált az alvilág hatalmából, / mert magához vesz.” (Zsoltár 49[48]:16) Ez a kereszt és a feltámadás roboráló hatása.

[JÉZUS A KERESZTEN]

Valójában „abban áll a húsvét ünnepe, hogy igazi húsvéti Bárányunkat megölték értünk” (Exultet 239) a kereszten a város kapuján kívül egy csupasz hegyen. Ott ezt ő alázattal elviselte, miként a juh, amelyet leölésre visznek (vö. Iz 53:7). Noha eddig mi tévelyegtünk, ki-ki a maga útját járva (vö. Iz 53:6), most mégis „menjünk ki hát hozzá” mi is (vö. Zsidó 13:12-13) a településen kívülre a pusztába, hogy „a rábízott nyájnak ne vallja kárát” (RB 2:32). Ugyanis „a békesség Istene [...] visszahozta a halottak közül a mi Urunkat, Jézust, a juhok nagy pásztorát” (vö. Zsidó 13:20). Így – őáltala, ővele és őbenne – adatik meg számunkra a „nyájimmunitás”.

[AZ IDÉZETEK, HIVATKOZÁSOK ÉS RÖVIDÍTÉSEK FORRÁSAI]

- Bánhegyi Miksa – Hapák József. *A közösség asztala. A pannonhalmi apátság barokk ebédlője.* Pannonhalma: Officina Nova, é.n.
- Biblia.* Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. Budapest, Szent István Társulat, 1973.
- BSV. *Biblia Sacra Vulgata.* Editio quinta. Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 2007.
<https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-sacra-vulgata/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/140001/149999/ch/ef44ebe2c8dd99fe09a5e2019b6e885d/>
- Dial.: Nagy Szent Gergely pápa. *Szent Benedek élete.* Fordították Rados Tamás és Szabó Flóris, Bencés Kiadó, 2010, 59-102.
- Exultet: Húsvéti örömeinek. *Kis Misekönyv*, „B” év. Budapest, Szent István Társulat, 2006, 238-241.
- MS: *Missale Strigoniense 1484.* Recentius edidit Blasius Déri. Budapest, Argumentum Kiadó, 2009.
http://vallastudomany.elte.hu/sites/default/files/kiadvanyok/MRH/MRH01_Missale%20Strigoniense%201484.pdf
- RB: Szent Benedek *Regulája.* Fordította Söveges Dávid. Pannonhalma, Bencés Kiadó, 2012.
- Újszövetség.* Fordította Simon Tamás László. Pannonhalmi Főapátság, Bencés Kiadó, 2014.
- Zsoltárok könyve.* Fordította Simon Tamás László. Pannonhalmi Főapátság, Bencés Kiadó, 2020.